

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Кафедра географії та геоекології

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 Семенюк Л.Л.

«31» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Фізична географія України

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Напрямок підготовки/спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)

(шифр і назва напрямку підготовки)

ОПП Середня освіта (Географія та Історія)

(шифр і назва спеціальності)

Факультет Природничо-географічний

(назва факультету)

2020-2021 навчальний рік

Робоча програма **Фізична географія України** для студентів
(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки/спеціальністю 014.07 Середня освіта (Географія)

ОПП Середня освіта (Географія та Історія)

Розробники: доц. Гелевера О.Ф.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри _____

Протокол від «31»серпня2020року № 1

Завідувач кафедри географії та геоекології

_____ (Семенюк Л.Л.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання*
Кількість кредитів ЄКТС – 6	Галузь знань <u>01 Освіта / Педагогіка</u>	Нормативна	
Блоків/модулів – 3	Напрямок підготовки/ спеціальність: <u>ОПП Середня освіта</u> <u>(Географія та Історія)</u>	Рік підготовки	
Розділів – 8		3-й	3 -й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ <small>(назва)</small>		Семестр	
Загальна кількість годин – 180 / 240		5, 6-й	5, 6-й
Тижневих аудиторних годин для денної форми навчання: 2 _____		Вид контролю:	
		екзамен	екзамен
		Лекції	
		48 год.	10 год.
		Практичні, семінарські:	
		36 год.	6 год.
	Лабораторні:		
	год.	год.	
	Самостійна робота:		
	96 год.	158 год.	
Індивідуальні завдання:			
год.	год.		
Консультації:			
9 год.	6 год.		

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни: вивчення геокомпонентних та геокомплексних особливостей природи території України.

Завдання вивчення дисципліни:

1. вивчення геокомпонентних особливостей природи території України;
2. вивчення ландшафтних (геокомплексних) особливостей природи території України;
3. вивчення загальних закономірностей в характері природи території України;
4. вивчення регіональної специфіки в характері природи території України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: особливості геологічної будови, рельєфу, клімату, функціонування ландшафтів та ПЗФ України, характер антропогенного впливу на геокомплекси; загальні закономірності, геокомпонентні та ландшафтні особливості природи території України;

ВМІТИ: аналізувати тектонічну будову та корисні копалини, ґрунтово-рослинний покрив та тваринний світ, водні об'єкти України; аналізувати геокомпонентні та ландшафтні особливості природи території України.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі компетентності:

Загальні:

Системні компетентності:

ЗК4 – здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, набувати соціальні навички (soft skills), спеціалізовані концептуальні знання в процесі навчання та/або професійної діяльності на рівні новітніх досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності, усвідомлення можливості навчання впродовж життя.

Спеціальні (фахові):

ФК1 – здатність демонструвати знання теоретико-методологічних основ та історії розвитку географічної науки, використовувати поняттєво-термінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному).

ФК2 – здатність застосовувати базові знання з природничих наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних ресурсів та природокористування, природних комплексів.

ФК3 – здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі, опрацьовувати різні джерела географічної інформації, ефективно та вільно передавати географічні ідеї, принципи та теорії письмовими, усними та візуальними засобами, в тому числі за допомогою інформаційних технологій.

ФК5 – здатність до розуміння та пояснення особливостей фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язків у ландшафтах та біогеоценозах; географічного аналізу закономірностей просторової диференціації ландшафтно-оболонки та прояву фізико-географічних закономірностей у межах океанів, материків, України та її регіонів.

ФК6 – здатність пояснювати геоекологічні аспекти функціонування природно-техногенних систем, прагнення до збереження навколишнього середовища, раціонального природокористування, охорони ландшафтного різноманіття та біорізноманіття, природоохоронної та природно-заповідної діяльності, розуміти та пояснювати стратегію збалансованого розвитку людства.

ФК9 – володіння методикою географічних, історичних та педагогічних досліджень, здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності.

Програмні результати навчання:

Студент:

ПРН1 – *знає та розуміє* теоретико-методологічні основи та історію розвитку географічної науки, зокрема, понятійно-термінологічний апарат, концепції, парадигми, теорії географії, географічну номенклатуру;

ПРН2 – *описує* основні механізми функціонування природних комплексів, суть територіальної організації суспільства, окремих їх компонентів, *класифікує* зв'язки і залежності між компонентами, *знає* причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;

ПРН3 – *знає і розуміє* принципи і закономірності будови і функціонування ландшафтно-оболонки Землі, особливості фізико-географічних об'єктів і процесів у геосферах, взаємозв'язків у ландшафтах та біогеоценозах; *пояснює* закономірності просторової диференціації ландшафтно-оболонки та прояв фізико-географічних закономірностей на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях, у межах океанів, материків, України та її регіонів; *розуміє* геоекологічні аспекти функціонування природно-техногенних систем та *усвідомлює* важливість охорони навколишнього середовища;

ПРН10 - *знає та розуміє* історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовує краєзнавчий підхід на уроках географії та історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю;

ПРН12 – географічно *мислить, критично сприймає* інформацію; *пояснює* основні фізико-географічні та суспільно-географічні процеси, що відбуваються у географічному просторі на різних просторових та часових рівнях його організації; *встановлює* географічні закономірності та причинно-наслідкові зв'язки між компонентами природи та суспільства.

2. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1

Тополого-метричні властивості та орографія України

Тема 1. Кордони та тополого-метричні властивості України. Кордони України. Делімітація та демаркація кордонів України. Конституція України та адміністративно-територіальний поділ держави. Центральність, компактність та сусідство як тополого-метричні властивості України.

Тема 2. Орографія України. Загальні закономірності гіпсометрії України. Орографія рівнинної частини України. Орографія гірських територій України.

Геологічна будова, тектоніка, сейсміка та вулканізм України

Тема 1. Тектонічна будова України. Загальні особливості літосфери та земної кори України. Головні складові тектонічної будови України. Різноманітність тектонічних структур України. Площинні та лінійні тектонічні структури України.

Тема 2. Тектонічна будова платформних областей України. Тектоніка Східно-Європейської платформи в межах території України. Тектоніка Скіфської плити.

Тема 3. Тектонічна будова Середземноморського рухливого поясу в межах території України. Тектоніка Українських Карпат. Тектоніка Криму. Добруджа та тектоніка Чорноморської субокеанічної зони.

Тема 4. Неотектоніка, сейсміка та вулканізм України. Фактори тектонічних та неотектонічних рухів Землі. Неотектоніка платформних областей України. Неотектоніка орогенних областей України. Сейсміка України. Вулканізм України.

Розділ 2

Корисні копалини України

Тема 1. Корисні копалини України. Горючі корисні копалини України. Зв'язок між тектонічною будовою та корисними копалинами. Паливні корисні копалини України. Кам'яновугільні басейни України та їх головні особливості. Родовища бурого вугілля та горючих сланців в Україні. Нафтогазові басейни України.

Тема 2. Рудні корисні копалини України. Залізорудні басейни України. Родовища марганцю та титану в Україні. Уранові руди на території України.

Руди кольорових металів в Україні. Руди рідкісних та дорогоцінних металів в Україні.

Тема 3. Неметалічні корисні копалини України. Поклади графіту, цеоліту та металургійної неметалевої сировини. Кам'янокольорова сировина та дорогоцінне каміння. Поклади хімічної мінеральної сировини в Україні. Поклади мінеральної сировини будівельних матеріалів. Агрономічна мінеральна сировина України.

Тема 4. Гірничохімічна сировина та гідромінеральні корисні копалини. Поклади підземних прісних вод України. Родовища мінеральних лікувальних вод в Україні. Мінеральні лікувальні грязі України. Геотермальні ресурси України.

Розділ 3

Морфоструктури та морфоскульптури України

Тема 1. Морфоструктури України та їх геологічна будова. Морфоструктури та геологічна будова рівнинної частини України. Морфоструктури та геологічна будова Українських Карпат. Морфоструктури та геологічна будова Кримських гір. Імпактні структури на території України. Генетичні групи форм рельєфу України. Денудаційні, вироблені та акумулятивні форми рельєфу України.

Тема 2. Флювіальні та гляціальні форми рельєфу в Україні. Форми тимчасових водотоків. Форми постійних водотоків. Специфічні флювіальні процеси та форми рельєфу в умовах Карпат та Кримських гір. Зміни клімату в Україні та покривні материкові зледеніння. Екзараційно-ерозійні депресії та прохідні водно-льодовикові долини. Акумулятивні гляціальні морфоскульптури. Специфіка гляціальних форм рельєфу Карпат.

Тема 3. Карстові, еолові та суфозійно-просадкові форми рельєфу в Україні. Умови розвитку карстових процесів в Україні. Типи карсту в Україні. Карст рівнинної частини України. Карст Криму та Карпат. Еолові форми рельєфу в Україні. Олешківські піски. Суфозійно-просадкові форми рельєфу в Україні. **форми рельєфу в Україні.**

Тема 4. Гравітаційні, берегові та антропогенні форми рельєфу в Україні. Гравітаційні форми рельєфу в Україні. Зсуви річкових долин. Зсуви прибережної смуги морів. Специфіка гравітаційних морфоскульптур орогенних областей України. Берегові акумулятивні та абразійні форми рельєфу в Україні. Антропогенні форми рельєфу в Україні.

Розділ 4

Клімат, поверхневі та підземні води України

Тема 1. Клімат України. Фактори впливу на клімат України. Термічний режим, характер зволоження та вітри на території України. Небезпечні явища погоди в Україні. Зміни клімату на території України. Гідрометеорологічний та метеорологічний види моніторингу в Україні.

Тема 2. Внутрішні води України. Річки України. Гідрологічні особливості річок рівнинної частини України. Гідрологічні особливості річок в гірських районах України.

Тема 3. Озера та болота України. Географія поширення озер. Генетичні типи озерних улоговин в межах території України. Специфіка озер у приморській зоні України. Болота України. Гідрологічний моніторинг в Україні.

Тема 4. Підземні води України. Грунтові води. Підземні артезіанські, пластові та тріщинні води. Гідрогеологічне районування України. Географія мінеральних вод України.

Тема 5. Штучні водні об'єкти України. Водосховища, ставки, водонакопичувачі, хвостосховища, відстійники, канали, водоводи. Закономірності поширення та вплив на навколишнє природне середовище.

Чорне та Азовське моря

Тема 1. Лимани України. Закономірності поширення лиманів. Морфометричні та гідрологічні особливості лиманів України.

Тема 2. Фізико-географічні особливості Чорного та Азовського морів. Етапи формування Чорного і Азовського морів. Порівняльний аналіз тополого-метричних та геолого-геоморфологічних особливостей Чорного і Азовського морів.

Тема 3. Кліматичні, гідрологічні та біологічні особливості Чорного і Азовського морів. Порівняльний аналіз гідрологічного балансу Чорного і Азовського морів. Кліматичні особливості Чорного і Азовського морів. Гідрологічні та біологічні особливості Чорного і Азовського морів. Гідрометеорологічний моніторинг в басейні Чорного і Азовського морів. Природно-заповідні об'єкти в басейні Чорного і Азовського морів.

Розділ 5

Грунти, рослинний покрив та тваринний світ України

Тема 1. Ґрунтовий покрив України. Фактори ґрунтоутворення в Україні. Типологія ґрунтів України. Зональні та інтразональні ґрунти України.

Тема 2. Ґрунти рівнинної та гірської частин України. Зональні ґрунти рівнинної частини України. Інтразональні ґрунти рівнинної частини України. Моніторинг ґрунтів України. Ґрунтове та ґрунтово-меліоративне картографування в Україні.

Тема 3. Рослинний покрив України. Фактори формування рослинного покриву в Україні. Типи рослинності України та їх особливості. Типи лісів України. Типи степів України. Зональна та інтразональна рослинність України. Тенденції в характері змін рослинного покриву України.

Тема 4. Тваринний світ України. Палеогеографічні аспекти формування тваринного світу України. Зональна специфіка тваринного світу України. Зоогеографічне районування території України.

Розділ 6

Палеогеографія, типологія ландшафтів та фізико-географічне районування України.

Ландшафти рівнинної частини України

Тема 1. Палеогеографія України. Палеогеоморфологічні умови на території України у фанерозої. Палеогеоморфологічні умови на території України в неоген-антропогенний час. Палеоландшафти дольодовикового періоду. Палеоландшафти періоду материкового зледеніння. Палеоландшафти післяльодовикового періоду. Палеоландшафти голоцену.

Тема 2. Типологія, класифікація та систематика ландшафтів України. Типологічний та індивідуальний (регіональний) підходи до типології ландшафтів. Критерії класифікації ландшафтів. Ландшафтна карта України. Систематика ландшафтів України. Зональні та інтразональні ландшафтні комплекси України.

Тема 3. Фізико-географічне районування України. Принципи і методи фізико-географічного районування України. Риси історії фізико-географічного районування України та практичне значення такого виду районування. Особливості фізико-географічного районування рівнинної та гірської частин України.

Тема 4. Ландшафти зони мішаних лісів України. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні риси зони мішаних лісів. Сучасні типи ландшафтів та несприятливі фізико-географічні процеси. Природно-заповідні території.

Тема 5. Ландшафти зони широколистяних лісів України. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні риси зони широколистяних лісів. Сучасні типи ландшафтів та несприятливі фізико-географічні процеси. Природно-заповідні території.

Тема 6. Ландшафти лісостепової зони України. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні риси зони лісостепу. Сучасні типи ландшафтів та несприятливі фізико-географічні процеси. Природно-заповідні території.

Тема 7. Ландшафти степової зони України. Тополого-метричні особливості зони. Специфічні риси зони степу. Сучасні типи ландшафтів та несприятливі фізико-географічні процеси. Природно-заповідні території.

Розділ 7

Ландшафти гірської частини України

Тема 1. Кримські гори. Тополого-метричні особливості та орографія Кримських гір. Геолого-геоморфологічні та гідролого-кліматичні особливості регіону.

Тема 2. Кримські гори. Ґрунтово-рослинний покрив та тваринний світ регіону. Ландшафти, фізико-географічне районування та несприятливі фізико-географічні процеси Кримських гір.

Тема 3. Кримські гори. Природно-заповідні території Кримських гір. Біосферні та державні заповідники регіону. Національні природні парки регіону. Специфічні особливості Карадазького державного заповідника.

Тема 4. Українські Карпати. Тополого-метричні особливості та орографія Українських Карпат. Геолого-геоморфологічні та гідролого-кліматичні особливості регіону.

	дорогоцінних металів.														
9	Неметалічні (нерудні) корисні копалини України. Кам'янокольорова сировина та дорогоцінне каміння.	6	2	1			-	2		1	1				2
10	Гірничохімічна сировина. Гідромінеральні корисні копалини України. Геотермальні ресурси України.	6		1			-								2

3 — Морфоструктури та морфоскульптури України

10	Морфоструктури та морфоскульптури, їх зв'язок з геологічною будовою України. Імпактні структури України.	6	1	1			-	2							2
11	Флювіальні та гляціальні морфоскульптури України	8	2	1			-	2		1	1				4
12	Карстові, еолові та суфозійно-просадкові морфоскульптури України	8		1			-			1					4
13	Гравітаційні, берегові та антропогенні морфоскульптури України	10	1				-	2							4

4 — Клімат, поверхневі та підземні води України

14	Фактори впливу на клімат України. Просторовий розподіл головних кліматичних параметрів на території України	7	1	1			-	2		1	1				4
15	Шкідливі метеорологічні процеси і явища в Україні. Сучасні зміни клімату України. Гідрометеорологічний моніторинг в Україні.	7	1				-								4
16	Річки України.	10	2	1			-	2		1	1				6
17	Озера	9	2	1			-	2		1					6
18	Болота та штучні водні об'єкти України. Підземні води України.	7		1			-	2		1					4
	Всього в першому семестрі	60	22	14			-	24							74

Чорне та Азовське моря

19	Лимани України.	6	2	1				2							2
20	Фізико-географічні особливості Чорного та Азовського морів.	12	2	2				4		1	1				4

5 — Ґрунти, рослинний покрив та тваринний світ України

21	Ґрунти України. Зональні ґрунти України.	14	2	2				4		1					4
22	Інтразональні ґрунти							4							4

та специфічні заказники, пам'ятки природи, урочища. Дендрологічні, ботанічні, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.													
Всього в другому семестрі	120	26	22			72							56
Всього в першому та другому семестрах	180	48	36			96	180	10	6				158

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Не передбачено	
2		
...		

6. Теми практичних занять

№п/п	Назва теми	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)
Перший семестр			
№1 Орографія та тектоніка України			
1	Тополого-метричні особливості та кордони України Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i> 1. Положення України у світовому просторі та його топологічна оцінка. 2. Географічні координати крайніх точок України. 3. Тополого-метричні властивості України. Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i> Позначити на контурній карті України та засвоїти кордони та крайні точки України.	2	
2	Орографія України Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i> 1. Орографія рівнинної частини України (низовини, височини). 2. Орографія гірської частини України (Карпати, Кримські гори). Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i> Позначити на контурній карті України та засвоїти орографію України.	1	
3	Тектонічна будова України Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i> 1. Ітераційна схема тектонічної будови України. 2. Тектонічна будова платформних областей. 3. Тектонічна будова складчастих структур. Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i> Позначити на контурній карті України та засвоїти тектонічні структури України.	2	1
4	Неотектоніка України Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i> 1. Особливості неотектонічних рухів на території України. 2. Прояв класичного вулканізму. Грязьовий вулканізм. 3. Сейсміка платформних областей та орогенних територій. Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i> Позначити на контурній карті України та засвоїти вулканічні області України.	1	
№2 Корисні копалини України			

5	<p style="text-align: center;">Паливні корисні копалини</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Родовища, закономірності поширення кам'яного та бурого вугілля. 2. Родовища, закономірності поширення вуглеводневої сировини. 3. Родовища, закономірності поширення торфу та горючих сланців. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти паливні корисні копалини України.</p>	2	1
6	<p style="text-align: center;">Рудні (металічні) корисні копалини</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Родовища, закономірності поширення руд чорних металів. 2. Родовища, закономірності поширення руд кольорових металів. 3. Родовища, закономірності поширення руд рідкісних та дорогоцінних металів. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти рудні корисні копалини України.</p>	2	
7	<p style="text-align: center;">Нерудні (немталічні) корисні копалини</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Родовища, закономірності поширення графіту та цеолітів. 2. Родовища, закономірності поширення металургійної та хімічної мінеральної неметалічної сировини. 3. Родовища, закономірності поширення руд керамічної, агрономічної та будівельної неметалічної сировини. 4. Родовища, закономірності поширення дорогоцінного та декоративного каміння. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти нерудні корисні копалини України.</p>	1	
8	<p style="text-align: center;">Гідромінеральні корисні копалини</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Родовища, закономірності поширення мінеральних лікувальних вод. Вуглекислі мінеральні води. 2. Сульфідні та радонові води. 3. води. 4. Кременисті та йодні, бромні, йодо-бромні води. 5. Води з підвищеним вмістом органічних речовин та мінеральні води без специфічних компонентів. 6. Геотермальні ресурси України. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти гідромінеральні корисні копалини України.</p>	1	
№3 Морфоструктури та морфоскульптури України			
9	<p style="text-align: center;">Морфоструктури та морфоскульптури, їх зв'язок з геологічною будовою України. Флювіальні та гляціальні морфоскульптури України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Морфоструктури та морфоскульптури, їх зв'язок з геологічною будовою. 2. Флювіальні морфоскульптури. 3. Гляціальні морфоскульптури. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти флювіальні та гляціальні морфоструктури України.</p>	2	
10	<p style="text-align: center;">Карстові, еолові та гравітаційні морфоскульптури України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Карстові морфоскульптури. 2. Еолові морфоскульптури. 3. Гравітаційні морфоскульптури. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти карстові та еолові морфоструктури України.</p>	1	
11	<p style="text-align: center;">Суфозійно-просадкові, берегові та антропогенні морфоскульптури</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суфозійно-просадкові морфоскульптури.. Падинні морфоскульптури. 2. Берегові морфоскульптури. 3. Антропогенні морфоскульптури.. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p>	1	

Позначити на контурній карті України та засвоїти суфозійно-просадкові, берегові та антропогенні морфоструктури України.		
Всього за перший семестр	16	2

№п/п	Теми занять	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)
Другий семестр			
№4 Клімат, поверхневі та підземні води України			
1	<p style="text-align: center;">Гідрометеорологічний моніторинг в Україні. Клімат України.</p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Гідрометеорологічний моніторинг в Україні. Клімат України. Небезпечні стихійні метеорологічні явища і процеси, що мають прояв в умовах території України. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти основні кліматичні показники України.</p>	1	1
2	<p style="text-align: center;">Річки, озера та болота України</p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Характеристики та класифікації річок України. Закономірності поширення озер в Україні та генетичні особливості озерних улоговин. Головні гідрологічні параметри озер України та їх регіональна специфіка. Болота України, - типи, закономірності поширення та регіональна специфіка. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти річки, озера та болота України.</p>	1	
3	<p style="text-align: center;">Штучні водні об'єкти України</p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Штучні водні об'єкти України. Водосховища та ставки. Канали, водонакопичувачі, Відстійники. Хвостосховища. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти штучні водні об'єкти України.</p>	1	
4	<p style="text-align: center;">Фізична географія Чорного і Азовського морів</p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Фізико-географічна характеристика Чорного і Азовського морів. Тополого-метричні властивості, історія формування акваторій. Гідрологія і клімат, водний баланс, біологічні і екологічні особливості. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти берегову лінію Чорного та Азовського морів.</p>	2	1
№5 Ґрунти, рослинний покрив та тваринний світ України			
5	<p style="text-align: center;">Ґрунтовий покрив України</p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Фактори формування ґрунтового покриву України. Типи ґрунтів та особливості поширення в Україні. Зональні та інтразональні ґрунти України. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти типи ґрунтів України.</p>	1	1
6	<p style="text-align: center;">Рослинний покрив України</p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> Фактори формування рослинного покриву України. Типи рослинності та особливості поширення в Україні. Геоботанічне районування України. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p>	1	1

	Позначити на контурній карті України та засвоїти рослинний покрив України.		
7	<p style="text-align: center;">Тваринний світ України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фауністичні комплекси рівнинної частини України. 2. Фауністичні комплекси гірської частини України. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зоогеографічне районування України. <p>2. Позначити на контурній карті України та засвоїти тваринний світ України.</p>	1	
№6 Палеогеографія, типологія ландшафтів та фізико-географічне районування України. Ландшафти рівнинної частини України			
8	<p style="text-align: center;">Палеогеографія України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні особливості формування ландшафтів України у фанерозої. 2. Ландшафти України у неоген-антропогеновому часі. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти палеогеографію України.</p>	1	
9	<p style="text-align: center;">Ландшафти та фізико-географічне районування України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні особливості ландшафтів України. 2. Типологія, класифікація та систематика ландшафтів України. Фізико-географічне районування України, - типологічний та регіональний прояв. Прояв провінційності, інтразональності, азональності та інтерферентності на території України. 3. Ландшафтна карта України. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти фізико-географічне України.</p>	1	
10	<p style="text-align: center;">Ландшафтна структура рівнинної частини України Ландшафти зони мішаних хвойно-широколистяних лісів.</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геокомпонентна специфіка ландшафтів зони мішаних хвойно-широколистяних лісів. 2. Ландшафтна структура зони мішаних хвойно-широколистяних лісів та природно-заповідні території. 3. Несприятливі фізико-географічні процеси в зоні мішаних хвойно-широколистяних лісів. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти ландшафти зони мішаних лісів України.</p>	1	
11	<p style="text-align: center;">Ландшафти зони широколистяних лісів України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геокомпонентна специфіка ландшафтів зони широколистяних лісів. 2. Ландшафтна структура зони широколистяних лісів та природно-заповідні території. 3. Несприятливі фізико-географічні процеси в зоні мішаних хвойно-широколистяних лісів. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти ландшафти зони широколистяних лісів України.</p>	1	
12	<p style="text-align: center;">Ландшафти лісостепової зони України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геокомпонентна специфіка ландшафтів лісостепової зони. 2. Ландшафтна структура лісостепової зони та природно-заповідні території. 3. Несприятливі фізико-географічні процеси в лісостеповій зоні. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти ландшафти зони лісостепу України.</p>	1	
13	<p style="text-align: center;">Ландшафти степової зони України</p> <p style="text-align: center;">Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геокомпонентна специфіка ландшафтів степової зони. 2. Ландшафтна структура степової зони та природно-заповідні території. 3. Несприятливі фізико-географічні процеси в степовій зоні. <p style="text-align: center;">Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти ландшафти зони степу України.</p>	1	
№7 Ландшафти гірської частини України			
14	Геологія, клімат, води Кримських гір	1	

	<p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геолого-геоморфологічні особливості Кримських гір. 2. Клімат Кримських гір. 3. Підземні та поверхневі води Кримських гір. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти геологію, клімат, води Кримських гір.</p>		
15	<p><i>Ґрунти, рослинний та тваринний світ, ландшафти Кримських гір</i></p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ґрунтовий покрив Кримських гір. 2. Рослинний та тваринний світ Кримських гір. 3. Ландшафти Кримських гір та природно-заповідні території. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти ґрунти, рослинний та тваринний світ, ландшафти Кримських гір.</p>	1	
16	<p><i>Геологія, клімат, води Українських Карпат</i></p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геолого-геоморфологічні особливості Українських Карпат. 2. Клімат Українських Карпат. 3. Підземні та поверхневі води Українських Карпат. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти геологію, клімат, води Українських Карпат.</p>	1	
17	<p><i>Ґрунти, рослинний та тваринний світ, ландшафти Українських Карпат</i></p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ґрунтовий покрив Українських Карпат. 2. Рослинний та тваринний світ Українських Карпат. 3. Ландшафти Українських Карпат та природно-заповідні території. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти Ґрунти, рослинний та тваринний світ, ландшафти Українських Карпат.</p>	1	
<i>№8 Геоекологічні проблеми та охорона природи</i>			
18	<p><i>Геоекологічний моніторинг та геоекологічна ситуація в Україні. Природно-заповідний Україні</i></p> <p>Теоретична частина. <i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Геоекологічний моніторинг в Україні, сучасний стан, проблеми та перспективи. 2. Головні риси геоекологічної ситуації в Україні. 3. Біосферні заповідники. 4. Природні національні парки. 5. Головні та специфічні заказники, пам'ятки природи, урочища. 6. Дендрологічні, ботанічні, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. <p>Практична частина. <i>Зміст практичної діяльності:</i></p> <p>Позначити на контурній карті України та засвоїти природно-заповідні об'єкти України.</p>	2	
Всього за другий семестр		20	4

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<i>Не передбачено</i>	
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	К-ть годин (денна)	К-ть годин (заочна)
Перший семестр			
1.	Тополого-метричне положення території України та його оцінка. Риси історії фізико-географічних досліджень в Україні. Адміністративно-територіальний устрій країни. Кордони України. Делімітація та демаркація кордонів. Орографія України	2	4
2.	Тектонічна будова платформних областей та складчастих структур України. Неотектоніка України. Класичний та грязьовий типи вулканізму на території України. Сейсміка України.	3	5
3.	Види корисних копалин України. Горючі корисні копалини України.	3	5
4.	Рудні корисні копалини України. Руди чорних металів.	3	5
5.	Руди кольорових металів. Руди рідкісних металів.	2	5
6.	Неметалічні (нерудні) корисні копалини України. Кам'янокольорова сировина та дорогоцінне каміння.	3	5
7.	Гірничохімічна сировина. Гідромінеральні корисні копалини України. Геотермальні ресурси України.	3	4
8.	Морфоструктури та морфоскульптури, їх зв'язок з геологічною будовою України. Імпактні структури України.	3	5
9.	Флювіальні та гляціальні морфоскульптури України	3	5
10.	Карстові, еолові та суфозійно-просадкові морфоскульптури України	3	5
11.	Гравітаційні, берегові та антропогенні морфоскульптури України	3	4
12.	Фактори впливу на клімат України. Просторовий розподіл головних кліматичних параметрів на території України	3	5
13.	Шкідливі явища і процеси в Україні. Сучасні зміни клімату України. Гідрометеорологічний моніторинг в Україні.	3	5
14.	Річки України.	3	5
15.	Озера	3	5
16.	Болота та штучні водні об'єкти України. Підземні води України.	3	3
Другий семестр			
1.	Лимани України.	2	5
2.	Фізико-географічні особливості Чорного та Азовського морів.	3	5
3.	Грунти України. Зональні ґрунти України.	3	5
4.	Інтразональні ґрунти України. Меліорація в Україні.	3	5
5.	Рослинний покрив та тваринний світ України.	3	5
6.	Палеогеографія України	3	5
7.	Ландшафтна структура рівнинної частини України та фізико-географічне районування країни.	3	5
8.	Ландшафти зон мішаних та широколистяних лісів. ПЗФ зон.	3	5
9.	Ландшафти лісостепової зони. Природно-заповідний фонд зони.	3	5
10.	Ландшафти степової зони. Природно-заповідний фонд зони.	3	5
11.	Геологія, клімат, води Кримських гір	3	5
12.	Грунти, рослинний та тваринний світ, ландшафти Кримських гір.	3	5
13.	Природно-заповідний фонд Кримських гір.	3	5
14.	Геологія, клімат, води Карпат.	3	5
15.	Грунти, рослинний та тваринний світ, ландшафти Карпат.	3	5
16.	Природно-заповідний фонд Карпат.	3	4
17.	Природні туристичні ресурси України. Фізико-географічні особливості Кіровоградської області	3	4
	Всього за рік	96	158

9. Індивідуальні завдання

Не передбачено

10. Методи навчання

За джерелом знань:

- словесні: розповідь, пояснення, лекція, інструктаж, бесіда, дискусія, диспут;
- наочні: демонстрація, ілюстрація;
- практичні: лабораторні роботи, вправи, самостійна робота студентів з різними джерелами інформації, робота з картою, робота зі статистичними матеріалами, підготовка доповідей, повідомлень, презентацій, аналіз проблемних ситуацій, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та географічних закономірностей, прогнозування тощо.

За характером навчально-пізнавальної діяльності студентів: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; метод проблемного викладу; частково-пошуковий; пошуковий.

Дистанційні методи навчання: метод індивідуалізованого навчання, навчання з освітніми ресурсами (освітні платформи Moodle-ЦДПУ, Вікі-ЦДПУ, Хмарка –ЦДПУ), телекомунікаційні методи (Zoom-конференції, робота у Telegram, робота у Viber-групах).

11. Методи контролю

Поточне оцінювання: фронтальне та індивідуальне усне опитування, письмове опитування, перевірка лабораторних робіт, перевірка виконання самостійної роботи, захист повідомлень, мультимедійних презентацій, проектів; контрольна робота тощо. Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях шляхом перевірки готовності студентів до занять (виконання домашніх усних та письмових завдань, конспектування літератури, відповідно до планів практичних занять) та з урахуванням діяльності на заняттях.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів з ФГУ

Оцінювання якості знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

Поточне оцінювання

Поточне оцінювання здійснюється на практичних заняттях, на консультаціях (при відпрацюванні пропущених занять чи при бажанні підвищити попередньо отриману оцінку) та під час контролю за самостійною роботою студентів. Види робіт студентів, які підлягають поточному контролю: виступ з основного питання; усна доповідь; виконання лабораторної роботи; доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ; участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття; письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо); самостійне опрацювання тем; систематичність роботи на практичних заняттях, активність під час обговорення питань.

Критерії оцінювання студентських теоретичних усних відповідей чи повідомлень на практичних заняттях з курсу «ФГУ»

При оцінюванні усних відповідей та повідомлень студентів враховується: рівень осмислення навчального матеріалу; рівень сформованості аналітичних вмінь і концептуальних підходів; повнота розкриття питання, логіка викладу, культура мовлення; використання додаткової літератури; порівняння, зв'язок з практикою, наявність висновків. Максимальна кількість балів, які студенти можуть отримати за усну відповідь чи повідомлення – 5 балів.

5 балів ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ФГУ та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями

аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань сучасної ФГУ та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відповіді відсутні мовні та стилістичні помилки.

4 бали ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з ФГУчи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат ФГУ в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент має дуже поверхові знання з питання. Пояснює суть окремих понять. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент не має системних знань з ФГУчи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат ФГУ майже не сформований. Виклад матеріалу не структурований. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання письмових відповідей студентів

При оцінювання письмових завдань враховуються: повнота розкриття питання; цілісність, системність, логічність викладу уміння формулювати висновки; акуратність в оформленні письмової роботи тощо. Максимальна кількість балів за письмову відповідь – 5 балів.

5 балів ставиться у випадку, коли студент продемонстрував досконале знання та розуміння понятійно-термінологічного апарату ФГУ та теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань сучасної ФГУ та аргументує її. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою культурою мовлення. У відповіді відсутні граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

4 бали ставиться у випадку, коли відповідь студента майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова база, мало прикладів. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Матеріал викладено правильною мовою, але присутні окремі граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

3 бали ставиться, коли відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з ФГУчи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат ФГУ в цілому сформований, але студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. Студент використовує знання в знаомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

2 бали ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент має дуже поверхові знання з питання. Пояснює суть окремих понять. Виклад матеріалу не структурований, порушена послідовність та логіка викладу. Студент використовує знання в знайомій ситуації, але не може застосувати їх в новій ситуації. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли відповідь дуже фрагментарна. Студент не має системних знань з ФГУ чи окремої теми курсу. Понятійно-термінологічний апарат ФГУ майже не сформований. Виклад матеріалу не структурований. У відповіді наявні фактичні, граматичні, орфографічні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання практичної роботи

При оцінювання практичних робіт враховуються: повнота виконання завдань; правильність та якість виконання завдань; наявність висновків; акуратність в оформленні тощо. Максимальна кількість балів за лабораторну роботу – 2 бали.

2 бали ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав завдання практичної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу з теми практичного заняття. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував високий рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. До кожного завдання наявні висновки та узагальнення. Студент застосував творчий підхід до виконання завдань. У практичній роботі відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

1,5 бали ставиться, коли студент виконав завдання для практичної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь на питання викладача при захисті роботи майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. При виконанні практичних завдань студент продемонстрував вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Наявні висновки до кожного завдання, але у деяких висновках недостатня доказова база. У практичній роботі присутні окремі стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав завдання практичної роботи, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь на теоретичні питання під час захисту практичної роботи неповна, фрагментарна. Студент продемонстрував недостатній рівень оволодіння вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати тощо. У роботі наявні фактичні та/або стилістичні помилки.

0,5 бали ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань практичної роботи. Демонструє вкрай поверхові знання з тем теоретичного блоку під час захисту роботи. Студент недостатньо оволодів вміннями аналізу, порівняння тощо. Відсутні висновки до окремих завдань або більшість висновків помилкові. У роботі наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання самостійної роботи студента

Максимальна кількість балів за завдання для самостійної роботи – 2 бали

2 бали ставиться у випадку, коли студент повністю і якісно виконав завдання для самостійної роботи з теми. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу тієї чи іншої теми курсу ФГУ, що виноситься на самостійне опрацювання. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Наявні посилання на декілька джерел інформації. Відповідь на поставлені запитання повна, насичена глибокими та розгорнутими судженнями, прикладами, висновками. Виклад матеріалу має логічний, доказовий і послідовний характер. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Аналізує різні підходи до трактування тієї чи іншої проблеми. Вільно висловлює свою позицію з проблемних питань ФГУ та аргументує її. Демонструє творчий підхід до виконання завдань. Володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці не тільки в знайомих, але й в нових ситуаціях. Володіє високою грамотністю викладу матеріалу, культурою мовлення. У відповіді відсутні орфографічні, граматичні, стилістичні чи мовленнєві помилки.

1,5 бали ставиться, коли студент виконав завдання для самостійної роботи, при цьому 2/3 завдань виконано якісно. Відповідь майже повна, має усвідомлений та достатньо розгорнутий характер. Висвітлюється зміст окремих класифікацій, методологічних підходів тощо. Виклад матеріалу структурований, логічний, але дещо порушена послідовність викладу. Студент володіє вміннями аналізувати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати. Але у відповіді недостатня доказова

база, мало прикладів, нечітко прослідковується зв'язок теорії з практикою. При відповіді на проблемні питання студент висловлює свою позицію, але недостатньо її аргументує. Вільно оперує знаннями, застосовує їх в знайомій та новій ситуації. Присутні окремі стилістичні помилки.

1 бал ставиться, коли студент виконав 2/3 завдань або виконав завдання, але 1/2 з них виконана не досить якісно. Відповідь неповна, фрагментарна. Студент не має системних знань з основних тем, що виносяться на самостійну роботу. Студент оперує, як правило, одним підходом до тієї чи іншої проблематики, висвітлює окрему класифікацію, посилається на одне джерело інформації тощо. Виклад матеріалу не структурований, часто порушується послідовність та логіка викладу. У відповіді відсутні посилання на фундаментальні дослідження з певної проблеми. Відповідь позбавлена творчого підходу і має формальний характер. У відповіді наявні фактичні та стилістичні помилки.

0,5 бали ставиться, коли студент якісно виконав 1/2 завдань. Демонструє вкрай поверхові знання з тем, винесених на самостійне опрацювання і неспроможний відтворити інформацію в повному обсязі. Оперує лише окремими фразами. Студент відтворює лише окремі фрагменти матеріалу, називає розрізнені факти. Відповідь занадто лаконічна та має вигляд окремих висловлювань, не пов'язаних між собою. Студент не володіє вміннями застосовувати теоретичні знання на практиці, не наводить приклади тощо. У відповіді наявні грубі фактичні, теоретичні та стилістичні помилки. Крім того студенти мають змогу отримати 0,5 б. за доповнення.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Тривалість виконання контрольних робіт (КР) не перевищує двох академічних годин. До контрольних робіт допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. У процесі виконання контрольних завдань студент може користуватися лише тими допоміжними матеріалами, які визначені викладачем. Студентові забороняється в будь-якій формі обмінюватися інформацією з іншими студентами та користуватися матеріалами, крім дозволених. За умови порушення студентом установлених правил виконання контрольної роботи викладач позбавляє можливості продовжувати виконання завдань, не перевіряє роботу, робить на ній відповідний запис і оцінює нулем балів. Результати контрольного заходу студента, який не з'явився на нього, також оцінюються нулем балів незалежно від причини. Результати перевірки КР доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання. Перескладання КР допускається в терміни, визначені викладачем, під час поточних консультацій. Студент, який не з'явився на КР (незалежно від причини), має право один раз повторно пройти контроль у визначені викладачем терміни під час поточних консультацій. Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу з кожного змістового модуля – 10 балів. Контрольна робота проводиться у формі тесту. Кожен бал контрольної роботи відповідає 10% правильних відповідей.

Семестровий контроль у формі екзамену проводиться усно. На екзамен виносяться ключові питання сучасної ФГУ та практичні завдання. Білети містять 3 теоретичні та 1 практичне завдання. Максимальна сума балів, що виділяється на екзамен – 40 балів. Підсумкова семестрова оцінка з дисципліни (сума балів) розраховується як сума підсумкової семестрової оцінки до екзамену та екзаменаційної оцінки та виставляється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання. Підсумкова семестрова оцінка проставляється у Відомості обліку успішності (форма № Н-5.03), Аркуші успішності студента (форма № Н-5.04), Індивідуальному навчальному плані студента (форма № Н-2.02), Заліковій книжці студента (форма № Н-2.03). Підсумкові екзаменаційні письмові роботи, листки тестувань, листки усної відповіді зберігаються на кафедрі протягом одного календарного року після складання екзамену.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ при складанні екзамену з дисципліни «ФГУ»

40 балів ставиться у випадку, коли студент повністю засвоїв зміст курсу, вільно володіє навчальним матеріалом і вміє усвідомлено застосовувати його на практиці як в знайомих так і в

нових ситуаціях. Демонструє досконале знання та розуміння теоретичного матеріалу курсу ФГУ. Вільно оперує різноманітними класифікаціями, підходами тощо. Володіє уміннями користуватися різними джерелами інформації. Усі передбачені програмою завдання виконані з максимальною якістю.

35 балів ставиться у випадку, коли студент повністю засвоїв теоретичний зміст курсу, добре відтворює основний зміст навчального матеріалу. Застосовує знання у стандартних ситуаціях. Всі передбачені програмою навички сформовані. Усі передбачені програмою завдання виконані, якість більшості з них близька до максимальної.

30 балів ставиться у випадку, коли студент майже повністю засвоїв навчальний матеріал курсу, добре ним володіє, вмє застосовувати на практиці в знайомих ситуаціях. Студент намагається аналізувати, систематизувати інформацію, узагальнювати, робити висновки, висловлювати власну думку та аргументувати її, але недостатньо самостійний при цьому або припускається незначних помилок. Вільно усуває помилки та відповідає на зауваження. Всі передбачені програмою навички сформовані, але недостатньо. Виконав всі передбачені програмою завдання, якість жодного з них не оцінена мінімальним балом. Деякі завдання виконані з помилками.

25 балів ставиться у випадку, коли теоретичний зміст курсу засвоєний частково. Студент в цілому правильно відтворює навчальний матеріал. Відповідь логічно побудована, але неповна, супроводжується окремими прикладами. Студент намагається аналізувати, систематизувати інформацію, висловлювати власну позицію, але недостатньо її аргументує. Необхідні практичні методичні навички в основному сформовані. Більшість робіт, передбачених програмою виконано, але деякі з них мають недоліки, фактичні або змістовні помилки.

20 балів ставиться у випадку, коли теоретичний зміст курсу досить поверхово, посередньо або частково. Деякі практичні методичні навички несформовані. Студент вмє застосовувати знання для виконання завдань за зразком, зазнає труднощів у використанні теоретичного матеріалу на практиці при вирішенні нестандартних завдань. Більшість завдань передбачених програмою виконано, але якість виконання окремих з них оцінена мінімальним балом.

15 балів ставиться у випадку, коли теоретичний зміст курсу засвоєний лише фрагментарно. Необхідні навички не сформовані. Більшість передбачених програмою навчальних завдань не виконано або їх якість близька до мінімальної. Відповідь фрагментарна, нелогічна, а з деяких питань – відсутня. Але за додаткової самостійної роботи над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання завдань та глибше оволодіння навчальним матеріалом.

10 балів ставиться у випадку, коли теоретичний зміст курсу засвоєний дуже фрагментарно. Але має деякі методичні навички. Практичні завдання виконані, але багато грубих помилок.

5 балів ставиться у випадку, коли студент дав поверхову відповідь на одне з питань екзаменаційного білету або неповністю виконав практичне завдання.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота																Екзамен	Су ма балі в
Тема 1	КР 1	Тема 2	КР 2	Тема 3	КР 3	Тема 4	КР 4	Тема 5	КР 5	Тема 6	КР 6	Тема 7	КР 7	Тема 8	КР 8		
5	2	5	3	5	2	5	3	5	3	5	2	5	3	5	2	40	100
7		8		7		8		8		7		8		7			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Маринич О.М., Шищенко П.Г. Фізична географія України: Підручник. – К.: Знання, 2006.
2. Байцар А.Л. Фізична географія України. Навчально-методичний посібник. – Львів: ЛНУ, 2012.

14. Рекомендована література Базова

1. Багрова Л.А., Боков В.А., Багров Н.В. Географія Крима. - К: Лыбидь, 2001.
2. Гавриленко О.П. Екогеографія України. - К.: Знання, 2008.
3. Географічна енциклопедія України. – Т.1-3. – К.:Укр.. енциклопедія, 1989-1993.
4. Методологічні засади географії: підручник/О.Г.Топчієв, Д.С.Мальчикова, І.О.Пилипенко, В.В.Яворська. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020.
5. Міхелі С.В. Основи Ландшафтознавства. - Київ-Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2002.
6. Національний атлас України. Головний редактор Руденко Л.Г. – К: ДНВП «Картографія», 2007.
7. Природа Украинской ССР. Почвы, - К.: Наукова думка, 1986
8. Природа Украинской ССР. Геология и полезные ископаемые. – К.: Наукова думка, 1986.
9. Природа Украинской ССР. Животный мир, - К.: Наукова думка, 1985.
10. Природа Украинской ССР. Животный мир. – К.: Наукова думка, 1984.
11. Природа Украинской ССР. Ландшафты.- К.: Наукова думка, 1985.
12. Природа Украинской ССР. Моря и внутренние воды, - К.: Наукова думка, 1987.
13. Природа Украинской ССР. Растительный мир, - К.: Наукова думка, 1985.

Допоміжна

1. Андрієнко Т.Л., Попович С.Ю., Головач О.Ф. Озер вода жива.- Київ, Урожай. – 1990.
2. Атлас природных условий и естественных ресурсов Украинской ССР. М.: ГУГК, 1978.
3. Гелевера О.Ф. Багаторічна динаміка кліматичних показників за даними метеостанції

- Кропивницький / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія географічні науки, випуск 10, Херсон. 2019, С. 107-113. DOI 10.32999/ksu2413-7391/2019-10-15.
4. Гелевера О.Ф. Вплив відходів Інгульської урановидобувної шахти на довкілля / Розроблення та реалізація регіональних Програм поводження з відходами: проблемні питання та кращі практики: збірка матеріалів Національного форуму "Поводження з відходами в Україні". К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2020. С. 356-360.
  5. Гелевера О.Ф., Топольний Ф.П. Про походження опідзолених і неопідзолених кислих ґрунтів. Український екологічний журнал, 2018, 8(1), С. 516-526.
  6. Заставний Ф.Д. Географія України. - Львів: Світ, 1994.
  7. Паламарчук М.М. та інші Географія мінеральних ресурсів Української ССР. К.; 1985.
  8. Сокол І.О., Гелевера О.Ф. Просторово-видовий склад лісів Кіровоградської області /Стратегії інноваційного розвитку природничих дисциплін: досвід, проблеми та перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Кропивницький, 2018. С. 202-206.
  9. Сологуб В.Б. Литосфера України. – К.: Наукова думка, 1986.
  10. Стецюк В.В., Ковальчук І.П. Основи геоморфології/ за ред. О.М. Маринича. - К.: Вища школа, 2005.
  1. Lyashenko V., Khomenko O., Golik V., Topolnij F., Helevera O. [Substantiation of environmental and resource-saving technologies for void filling under underground ore mining](#) / Technology Audit And Production Reserves, № 2/3(52), P. 9–16, DOI: 10.15587/2312-8372.2020.200022.
  2. Vasil Lyashenko, Oleh Khomenko, Fedor Topolnij, Olha Helevera. [Substantiation of technologies and technical means for disposal of mining and metallurgical waste in mines](#) / Technology audit and production reserves, № 3 (53), P. 4-11, DOI: [10.15587/2706-5448.2020.200897](#)

15. Інформаційні ресурси

1. Національний атлас України. Електронна версія.
2. http://uk.wikipedia.org/wiki/Фізична_географія_України
3. http://www.google.com.ua/search?hl=ru-UA&as_q=Геологічна+будова
4. <http://ukr-tur.narod.ru/fisgeo/fisukr/relefgeol/relgeolukr.htm>
5. http://moyaukraina.io.ua/s108585/korisni_kopalini_ukraeni
6. http://www.google.com.ua/search?hl=ru-UA&as_q=Корисні+копаліни+України
7. [http://www.franko.lviv.ua/faculty/geology/phis_geo/fourman/E-books-FVV/Interactive books/Meteorology](http://www.franko.lviv.ua/faculty/geology/phis_geo/fourman/E-books-FVV/Interactive_books/Meteorology)
8. http://www.uapravo.com/hro/text.php?lan=rus&id=12396&id_book=12389&id_parent=12398
9. <http://www.geograf.com.ua/>
10. https://geoknigi.com/book_view.php?id=456
11. <http://nature.land.kiev.ua/?chapter=2>
12. https://www.youtube.com/watch?v=XjWaOe9vUdQ&list=PLExsQHSmZLcX0X_hCoouUbywi8SvbamBh&fbclid=IwAR10SU1KS1Mk5jMxRIs6JuQknXOpHpMFPSS80kJ-bDcmcVGYuEWFTLG8Uoo
13. https://www.youtube.com/watch?v=sEd3vb3EAb8&list=PL-O9iN4bO7LGsbiOBVnJjC_KqT-51XNlz
14. <https://www.youtube.com/watch?v=9USiQ9SmEeY>
15. <https://gj.journal.kspu.edu/index.php/gj/article/view/252/245>
16. https://www.youtube.com/watch?v=gX80SPpBtR0&fbclid=IwAR2gunzoGHlr5QhjlL2efyuFK6K0IQ3emA9RWOhWwHD_23px7XAe7BpcXoI
17. <https://www.youtube.com/watch?v=BKMVzxoprR0>
18. https://www.youtube.com/watch?v=LVG_en5f7fw

19. https://www.youtube.com/watch?v=ZAgKbVhN_qY
20. <https://www.youtube.com/watch?v=qT1Z9vkvAg0>
21. <https://vidsebe.media/read/istorii/34079/6-cikavih-faktiv-pro-azovske-more-do-vsesvitnogo-dnya-oceaniv>

Екзаменаційні питання з Фізичної географії України

Основні питання

1. Тополого-метричні властивості географічного положення (розміри, ступінь центральності і компактності, конфігурація) України.
2. Кордони, крайні точки, географічні координати та адміністративно-територіальний поділ України.
3. Орографія України.
4. Загальні риси орографії Українських Карпат та Гірського Криму.
5. Тектоніка рівнинної частини України.
6. Тектоніка гірських районів України.
7. Неотектоніка платформенної частини та орогенних територій України.
8. Сейсмічна активність та вулканізм України.
9. Географія паливних корисних копалин України (вугілля, горючі сланці, торф).
10. Географія нафтогазоносних покладів України.
11. Географія руд чорних металів в Україні.
12. Географія руд кольорових металів в Україні.
13. Географія нерудних корисних копалин в Україні.
14. Гідромінеральні корисні копалини в Україні.
15. Флювіальні форми рельєфу на території України.
16. Льодовикові форми рельєфу в Україні.
17. Карстові форми рельєфу в Україні.
18. Еолові та суфозійно-просадочні форми рельєфу України.
19. Гравітаційні форми рельєфу в Україні.
20. Берегові процеси і форми рельєфу в Україні.
21. Фактори впливу на клімат України.
22. Термічний режим в кліматі України.
23. Режим зволоження в кліматі України.
24. Типи вітрів та небезпечні гідрометеорологічні явища в кліматі України.
25. Річки України.
26. Озера України.
27. Лимани, водосховища і ставки України.
28. Болота України.
29. Зональні ґрунти України.
30. Інтразональні ґрунти України.
31. Рослинний покрив України.
32. Гідрологічні особливості Чорного моря.
33. Гідрологічні особливості Азовського моря.
34. Розвиток ландшафтів України в четвертинний час.
35. Система природно-заповідного фонду України.
36. Біосферні заповідники України.
37. Природні національні парки України.
38. Фізико-географічні особливості зони мішаних хвойно-широколистяних лісів України (географічне положення, характерні риси природи, сучасні ландшафти та несприятливі фізико-географічні процеси).

39. Фізико-географічна диференціація зони мішаних хвойно-широколистяних лісів України та заповідні території.
40. Зона широколистяних лісів (географічне положення, характерні риси природи, сучасні ландшафти, несприятливі фізико-географічні процеси та заповідні території).
41. Лісостепова зона (географічне положення, характерні риси природи, сучасні ландшафти та несприятливі фізико-географічні процеси).
42. Фізико-географічна диференціація лісостепової зони України та заповідні території.
43. Зона степу (географічне положення, характерні риси природи, сучасні ландшафти та несприятливі фізико-географічні процеси).
44. Фізико-географічна диференціація зони степу та заповідні території.
45. Класифікація ландшафтів та фізико-географічне районування України. Зміст карти ландшафтів України.
46. Орографія, геолого-геоморфологічні особливості та корисні копалини Українських Карпат.
47. Клімат, внутрішні води та ґрунти Українських Карпат.
48. Рослинний покрив та тваринний світ Українських Карпат.
49. Фізико-географічна диференціація та заповідні території Українських Карпат.
50. Орографія та геолого-геоморфологічні особливості Кримських гір.
51. Клімат, внутрішні води, ґрунти Кримських гір.
52. Рослинний покрив та тваринний світ Кримських гір.
53. Фізико-географічна диференціація та заповідні території Кримських гір.

Додаткові обов'язкові питання

54. Українські етнічні території, особливості їх географічного поширення.
55. Риси історії фізико-географічних досліджень в Україні.
56. Напрями сучасних фізико-географічних досліджень в Україні.
57. Проблеми делімітації та демаркації кордонів України.
58. Особливості зміни клімату України.
59. Тополого-метричні властивості географічного положення та риси формування Чорного і Азовського морів.
60. Стихійні явища на території України, класифікація, приклади.

ЛИСТ ОНОВЛЕННЯ (АКТУАЛІЗАЦІЇ) РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПЕРЕЗАТВЕРДЖЕННЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2020/2021	2021/2022	2022/2023
Дата засідання кафедри			
Номер протоколу			
Підпис завідувача кафедри			

Робоча програма навчальної дисципліни розглянута й перезатверджена на засіданні кафедри _____ (назва кафедри, за якою закріплена дисципліна) від _____ року, протокол № _____.

Зав. кафедри _____

Вніс зміни до програми « _____ » _____ 20__ р.	Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____ « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____ Завідувач кафедри _____
Вніс зміни до програми « _____ » _____ 20__ р.	Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____ « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____ Завідувач кафедри _____
Вніс зміни до програми « _____ » _____ 20__ р.	Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____ « _____ » _____ 20__ р., протокол № _____ Завідувач кафедри _____